

WAAR GAAN WE IN HET HBO MET DE Ad NAAR TOE?
en:
Hoe zit het nou met die flexibilisering in ons onderwijssysteem?

Vrijdag 16 maart 2018

Programma

09.15 – 10.00 uur	Ontvangst en registratie
10.00 – 10.05 uur	Opening en korte toelichting op het programma
10.05 – 10.20 uur	De traditionele 'Keiharde Kennis Kwis' over de Ad-opleiding en zaken die in de afgelopen jaren hebben gespeeld rond Ad en Beroepskolom
10.20 – 11.20 uur	Inleidingen (presentaties over ontwikkelingen van belang voor de Ad) <ul style="list-style-type: none"> - Leido (eerste deel, met een aanzet voor een scenario-studie...) - ROA en arbeidsmarktvoorspellingen voor de Ad – wat is nu al mogelijk en wat kan en nog verder gebeuren <i>Didier Fouarge, Head of research Dynamics of the Labour Market, ROA</i> - Doelmatigheid en de Ad – hoe kan de Ad bijdragen aan een dekkend aanbod in ons land, gelet op de criteria van de CDHO – ervaringen met aanvragen – sterke aandachtspunten... - ontwikkelingen rond spreiding van opleidingen, varianten en lesplaatsen... <i>Veerle Sanderink, juridisch beleidsmedewerker en Annemarie van den Bos, beleidsmedewerker, CDHO</i> - Leido (tweede deel – korte aanzet voor de discussies)
11.20 – 11.40 uur	Pauze
11.40 – 12.20 uur	Ronde 1: Discussie-sessies in groepjes Betreft: algemene aandachtsgebieden Er is per tafel een onderwerp – te bezien op de relevantie ervan, alsmede het vaststellen van eventuele ontbrekende gebieden
12.20 – 12.45 uur	Panel (eerste conclusies, statements – vaststellen van de onderwerpen)
12.45 – 13.30 uur	Lunch
13.30 – 13.50 uur	Presentatie toekomstscenario, specifieke zaken voor sessies 2 en 3
13.50 – 14.30 uur	Ronde 2: Discussie-sessies in groepjes Betreft: aspecten binnen de Ad-gebieden die aanpak behoeven Wederom een aantal tafels, om verder in te zoomen op de aspecten die aan een aandachtsgebied kunnen worden 'opgehangen', gelet op het toekomstscenario en de mogelijkheden voor hbo- en ook mbo-instellingen om aan de hand van deze aspecten verder met de Ad aan de slag te gaan
14.30 – 14.40 uur	Korte pauze
14.40 – 15.20 uur	Ronde 3: Discussie-sessies in groepjes Betreft: richtingen voor ontwikkelingen rond gebieden en aspecten Aan de tafels wordt een rangorde aangebracht voor de zaken die vooral moeten worden meegenomen, als het gaat om de aspecten waaraan de instellingen een bijdrage kunnen leveren in het proces om te komen tot een toekomstscenario
15.20 – 15.45 uur	Plenaire sessie en inventarisatie
15.45 – 16.00 uur	Conclusies en aanbevelingen voor de komende maanden – en het opstellen van een toekomstscenario
16.00 – 16.30	Degenen die bereid zijn om mee te schrijven aan het scenario, worden gevraagd om nog even te blijven voor het maken van afspraken. Daarbij zal worden gekeken wie aan welk deelthema kan werken, naast het formeren van een kleine 'overkoepelende groep' voor het redigeren van de uiteindelijke publicatie.

Ronde 1 – Algemene thema's

Er is een keuze te maken. Acht tafels, per tafel een onderwerp, met deze vragen (en andere...).

1. Arbeidsmarktvoorspellingen

Is het van belang om de voorspellingen zoals ze worden gedaan, nadrukkelijk te verfijnen? Is er een aanwijsbare noodzaak (en behoefte) om te kunnen beschikken over de volgende cijfers bij het maken van een keuze van een hbo-opleiding as a.s. student:

- De kansen op werk met een Ad dan wel met een Bachelor (dus 2 jaar resp. 4 jaar na de start met de studie)
- De kansen op werk als iemand na het behalen van de Ad de Bachelor wil gaan doen (dus wat is beter: met de Ad gaan werken of toch maar eerst een Bachelor halen)?

2. Macrodoelmatigheid

Er wordt gekeken naar de behoefte aan Ad-afgestudeerden op de arbeidsmarkt. Nederland is een klein land, en hbo'ers zwermen uit naar andere regio's.

- Hoe belangrijk zijn de regionale ontwikkelingen als gevolg van de verdere invoering van de Ad in ons land?
- Is het zo dat de Ad eigenlijk een dynamische opleiding is d.w.z. dat er altijd een beweging zal blijven als gevolg van veranderingen in de behoefte aan mbo'ers (niveau 4) en hbo-bachelors (niveau 6), en dat Ad'ers die bewegingen kunnen opvangen?
- Hoe kunnen onderwijsinstellingen zelf, met elkaar, bepalen wat de behoefte is aan Ad-opleidingen, dus hoeveel er moeten zijn en waar deze worden aangeboden?
- Speelt de variant hierbij een rol, dus werkt de doelmatigheid voor voltijd, deeltijd en duaal anders uit?
- Op welke wijze moeten bekostigde instellingen straks rekening houden met het private aanbod (als openbaar wordt hoeveel private studenten er zijn en wie daarvan het diploma verwerven)?
- Zullen straks in de bepaling van de doelmatigheid ook andere type diploma's op niveau 5 een rol gaan spelen (dus branche- en bedrijfsdiploma's)?
- Is het zo dat er op termijn binnen een verwant opleidingsgebied altijd een Bachelor en ook een Ad zal zijn?

3. Keuzegedrag van a.s. studenten

Het valt te verwachten dat op niet al te lange termijn a.s. studenten weten dat er een keuze is uit de Ad en de Bachelor, als ze naar het hbo willen.

- Op welke wijze zijn hogescholen samen met de vooropleidingen aan het bezien hoe daaraan invulling dient te worden gegeven?
- Hoe spelen mbo-instellingen op de verbreding van de keuzemogelijkheden in, en op welke wijze wordt alles opgenomen in de LOB (begeleiding, voorlichting e.d.)?
- Moeten alle communicatiemiddelen, landelijk en regionaal, worden aangepast en zo ja, hoe?
- Moeten de keuzebegeleidingsmethodes in het VO worden aangepast en zo ja, wie hebben daarvoor de verantwoordelijkheid (denk ook aan studiekeuze123)?
- Moeten zaken als studieleningen, kansen op de arbeidsmarkt, slaagkansen, opknippen van de studies in meerdere stukken... een rol spelen in de communicatie naar ouders, schooldecanen en anderen die invloed hebben op de keuze voor een studie – en hoe kan duidelijk worden gemaakt dat de Ad en de Bachelor allebei hbo-opleidingen zijn?

4. Invulling van leerlijnen

Er wordt door de overheid geen regeling ingevoerd waarin staat dat de leerlijn: Ad+B, in vier jaar moet zijn te volgen als het gaat om verwante opleidingen. Er is gekozen voor een algemene formulering, maar in de toelichting op de wetgeving wordt gesproken over 'studeerbaarheid' en 'doorlopende leerlijnen'...

- Is het van belang om a.s. studenten duidelijk te maken wat de mogelijkheden zijn en dat bij een verwante studie er een traject van vier jaren wordt aangeboden? Dus dat hogescholen daarvoor ook daadwerkelijk zorg gaan dragen?

- Is het zo dat a.s. studenten straks de Ad nadrukkelijk gaan kiezen omdat je dan ook de Bachelor kunt halen in twee jaar, met tussentijds een diploma, met kans op werk?
- Hoe zal het werkveld gaan inspelen op deze mogelijkheden, in hun wervingsbeleid, het bijscholen van werkenden, het opscholen van Ad-bezitters... en vooral bij het aannemen van afgestudeerde Bachelors (worden Ad'ers die daarna allerlei certificaten behalen, concurrenten van degenen die de Bachelor hebben gedaan)?
- Hoe kan een instelling ervoor zorgen dat er wordt samengewerkt tussen de Ad- en de Bacheloropleidingen (en eventueel tussen instellingen)?

5. Inkomsten voor instellingen

Het is zo dat elke student, Ad'er of Bachelor' gewoon wordt bekostigd (even los van de private instellingen). Maar dan wel voor een periode van 4 jaren, voor beide opleidingen als geheel. Iemand die langer over de Ad doet en daarna de Bachelor wil gaan doen, loopt in ieder geval uit die periode van 4 jaren.

- Speelt deze wijze van financiering een rol bij instellingen als het gaat om de vormgeving van leerlijnen, in het algemeen?
- Is het een optie om een Ad'er die vertraging oploopt, alvast met de Bachelor te laten beginnen?
- Worden er budgetten gemaakt voor beide opleidingen en heeft dat invloed op het toelatingsbeleid bij bacheloropleidingen?
- Hoe wordt omgegaan met de diplomabonus, niet voor de Ad en wel voor de Bachelor?
- Worden er analyses gemaakt als het gaat om de Ad'ers die aan het werk gaan en mogelijk op termijn terugkeren om de Bachelor af te maken? Zo ja, wat is dan van belang?

6. Meer keuze voor de Ad en na de Ad aan het werk

De Ad-opleiding wordt vooral praktisch opgezet en ingevuld, gekoppeld aan het regionale werkveld en met veel praktijkonderdelen (projectmatig, probleemgestuurd). Er zullen dus veel Ad'ers na hun studie aan het werk gaan.

- Is dit van invloed op de rendementen binnen de bacheloropleidingen – als er meer naar de Ad gaan, met minder uitval in de bacheloropleidingen, minder vertraging in deze opleidingen?
- Wat zou dit kunnen betekenen (Ad aan het werk, minder in de Bachelor en daar betere rendementen) voor de aantallen studenten in een opleiding en hogeschool?
- Wordt er al gewerkt aan een alumni-beleid voor Ad-bezitters en zo ja, waarop richt men zich dan?
- Zullen de ervaringen die met de Ad worden opgedaan, ook invloed hebben op de wijze waarop bacheloropleidingen worden ingericht?
- Gaat men specifieke resterende programma's binnen een bacheloropleiding maken voor de Ad'ers die instromen?
- Is er een duidelijk hogeschoolbeleid als het gaat om het aanbieden van Ad's?

7. Regionale Associate Colleges en samenwerking mbo-hbo

Het vormen van afdelingen binnen een hogeschool waarin de Ad's worden gebundeld, doet steeds meer opgeld. Rotterdam gaf het voorbeeld, Avans is gevolgd en andere hogescholen zitten in de ontwerpfasen. Daarbij wordt dan ook gekozen voor een eigen gebouw, en nu ook een eigen vestigingsplaats.

- Is de vorming van RAC's goed voor de samenwerking mbo-hbo?
- Welke rol moet en kan een mbo-instelling hierbij spelen?
- Gaan dan op termijn mbo'ers allemaal naar een Ad waar deze past bij hun studiekeuze?
- Hoe dan om te gaan met keuzedelen in het mbo?
- Moeten dan op termijn de resterende programma's die leiden tot de bachelorgraad, ook met door de RAC's worden aangeboden (om de studenten in de regio te houden)?
- Moeten RAC's eigen regelingen krijgen?

8. Vrije onderwerpen

Deze tafel is voor degenen die graag willen brainstormen over de verdere invoering van de Ad in het algemeen. Over wat dit betekent voor het hbo-landschap, de samenwerking tussen instellingen, de invulling van programma's, e.d.

Ronde 2: Aspecten binnen de Ad-gebieden die aanpak behoeven

In de tweede ronde worden aan de tafels de onderwerpen verder uitgewerkt. Aan het eind van de morgen wordt in een plenaire sessie, met steun van de inleiders, bekeken welke aspecten van elk onderwerp verdere discussie nodig hebben. Deze worden op flip-overs gezet, zodat men weet welke zaken aan welke tafel aan de orde gaan komen. Men kan dan op basis daarvan van tafel wisselen – of gewoon blijven zitten...

Hierbij een lijstje met wat extra zaken die ongetwijfeld in ronde 1 aan de orde zullen komen, maar misschien nog als wat aanvullende inspiratie...

Voor de goede orde: Het gaat om het komen tot bouwstenen voor een toekomstscenario voor het hbo als gevolg van de Ad-invoering en om te bezien wat instellingen nodig hebben om straks daarop hun eigen beleid en strategie te baseren.

1. Vaststellen als instelling zelf van ontwikkelingen op de regionale arbeidsmarkt, om te gebruiken voor Ad- en Bacheloropleidingen en adviezen aan (a.s.) studenten
2. Invullen van de studiekeuzetrajecten door hogescholen (check, voorlichting, keuzedelen e.d.)
3. Toelatingseisen voor de Ad – zelf bepalen, samenwerking...
4. Rendementen en invloed op de strategie van een instelling ten aanzien van het verder ontwikkelen en aanbieden van Ad-opleidingen
5. Ontwikkelen van meer duale Ad-opleidingen (werken en leren)
6. Andere wetgeving voor levenlang leren, met de Ad
7. Meer private-publieke samenwerking
8. Kwaliteitszorg binnen de Ad
9. Accreditatie en peer-review
10. Noodzaak om te komen tot meer flexibele trajecten binnen de Ad-opleiding en de mogelijkheden die de wet- en regelgeving biedt
11. Alumnibeleid rond Ad-studenten die aan het werk gaan
12. Investeren van mbo-instellingen in RAC's en de mogelijkheden die daarvoor zijn
13. Verzorgen van Ad-opleidingen op een mbo-locatie, gelet op de eisen die de doelmatigheid stelt hieraan
14. Andere type diploma's
15. EVC
16. Invulling van de OER en waar ligt de verantwoordelijkheid voor de aansluiting Ad-Bachelor
17. Betekenis van toezeggingen aan a.s. studenten voor de mogelijkheden om door te gaan naar een Bachelor
18. Internationalisering met de Ad
19. Joint degrees
20. ...

Ronde 3: Richtingen voor ontwikkelingen rond gebieden en aspecten, als het gaat om het verder bezien wat aspecten van een toekomstscenario zijn

In ronde 3 moeten we bezien welke ontwikkelingen in ieder geval in het uitwerken van een toekomstscenario een plek dienen te krijgen. We hebben uit de eerste rondes thema's en aspecten (onderwerpen) op een rijtje kunnen zetten, maar het is goed om vast stellen welke 'denkrichtingen' er nodig zijn. Ook moeten we bezien wat realistisch is, welke partijen een rol (moeten) spelen en wat verder ook nodig is om een dergelijk scenario zodanig op te zetten dat er in een aantal stappen tot veranderingen te komen.

Het is niet te voorspellen wat er na ronde 2 op tafel ligt... daarvoor pakken we dit interactief aan. Maar hier toch maar een paar richtingen, aan de hand van vragen:

1. Welke keuzes maken a.s. studenten en wat zijn de gevolgen daarvan – is dit leidend, en kunnen we bepalen hoe keuzes zich gaan ontwikkelen?

2. Welke opties zijn er om doorlopende leerwegen mbo-hbo te maken, binnen de mogelijkheden die de wet- en regelgeving biedt en de wijze waarop men binnen de instellingen (regionaal) met elkaar afspraken kan maken?
3. Hoe gaan havisten reageren op de groei van het aanbod aan Ad-opleidingen, en moet er dus ook een differentiatie binnen het palet aan Ad's komen?
4. Welke mogelijkheden zijn er om te experimenteren met een flexibel aanbod aan Ad-opleidingen en dus regelingen aan te passen zodat men per module kan studeren, met een bepaalde bekostiging?
5. Welke aanpassingen zijn nodig als het gaat om de inrichting van studievoorziening en -begeleiding in het mbo, havo en vwo, en wie hebben daar invloed op?
6. Welke keuzes moeten hogescholen maken als het gaat om verwante Ad- en Bacheloropleidingen, in het eerste leerjaar, dus als het gaat om de inrichting van het eerste deel, kijkend naar studiekeuzes, vertraging...?
7. Hoe om te gaan met Ad'ers die als zij-instromers bij de Bacheloropleidingen zijn te beschouwen, binnen de eigen en andere hbo-instellingen?
8. Welke rol gaat de private markt spelen bij het aanbieden van resterende programma's voor de Bachelor, aan Ad'ers die zijn gaan werken – en mogen bekostigde instellingen zich daarmee gaan bezighouden?
9. Moet de vorming van RAC's en mbo-locaties voor de Ad worden bevorderd?
10. Hoe gaan hogescholen om met studenten die na de Ad een andere Ad willen gaan doen, en met het financieren van andere 'ongebruikelijke' trajecten?
11. Kunnen we als Nederland en Vlaanderen van elkaar leren, als het gaat om niveau 5?